

200. obljetnica prvih novina na hrvatskom jeziku

Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2006, 53, 158 - 159**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:584264>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Ove 2006. godine obilježavamo 200. obljetnicu Stullijeva Rječosložja. Rječnik je trojezičnik hrvatsko-talijansko-latinski s hrvatskom natukničkom stranom. Napisan je tzv. slavonskim slovopisom koji je odredila dvorska pravopisna komisija za vrijeme Josipa II., a u kojoj je bio i sam Joakim Stulli. Na kraju Rječosložja Stulli daje popis literature iz koje je crpio rječničku građu. To je popis od preko 150 djela, ponajviše dubrovačkih pisaca, potom dalmatinskih, hercegovačkih, bosanskih, slavonskih, istarskih. U popisu djela nalaze se i dotadašnji hrvatski rječnici Ardelija Della Belle, Jakova Mikalje, Jurja Habelića, Ivana Belostenca, Andrije Jambrešića. Crpio je neke riječi i iz slavenskih jezika, ruskoga, poljskoga, češkoga, pa i iz mrtvoga staroslavenskoga. Rječnik osim riječi sadrži frazeme, bliskoznačnice, pa i cijele rečenice ako drži da one mogu pridonijeti opisu značenja riječi. Neke natuknice imaju velike natukničke članke (cijeli stupac

ili dva), a ovdje navodim samo neke hrvatske sveze riječi, nazive i bliskoznačnice koje se mogu naći u desnom dijelu natukničkoga članka pod natuknicom *ime*. S. v. *ime* nalazimo frazeme kao *ime glasovito*, *na čije ime*, *pod imenom*, naziv u jezikoslovlju *ime stojeće*, *posobito* (=imenica), a uz frazem *stvoriti sebi ime slavno* uz *slavno* dodaje bliskoznačnice *veliko*, *glasovito*. U istom je rječničkom članku na desnoj strani i pokoja rečenica za ilustraciju značenja poput *dao sam oto u prodajno ime*.¹

J. Stulli zapisivao je riječi iz različitih hrvatskih sustava, ali najviše iz onoga koji mu je, prema riječima M. Moguša „na prostornoj i vremenskoj osi bio bliže“. Dakle, najviše je riječi iz južnohrvatskoga jezičnoga područja, upravo štokavske jekavštine, ali autor ne zanemaruje ni ostatak hrvatskoga jezičnoga blaga, čakavskoga i kajkavskoga, ostavljajući nam bogatu riznicu hrvatskih riječi.

Ljiljana Kolenić

200. OBLJETNICA PRVIH NOVINA NA HRVATSKOM JEZIKU

Prije 200 godina, 1806., u Zadru su objavljene prve novine na hrvatskom jeziku, Kraglski Dalmatin ili suvremenim slovopisom – Kraljski Dalmatin. Novine su bile službeno glasilo dalmatinske vlade i postale su u ozračju reformi guvernera Ilirskih provincija, Marmonta.

Riječ je o tjednim dvojezičnim novinama koje su tiskane na osam stranica, dvostupačno, lijevi je stupac na talijanskom jeziku pod naslovom *Il Regio Dalmata*, a desni je stu-

pac na hrvatskom pod naslovom *Kraglski Dalmatin*.

I prije Kraljskoga Dalmatina bilo je u Hrvatskoj novina, ali ne na hrvatskom jeziku. U 18. st. izlazilo je troje novina – 1771. novine na latinskom, *Ephemerides Zagrebiensis*. Potom slijede novine na njemačkom, 1784. *Agramer deutsche Zeitung* i 1789. *Kroatischer Korrespondent*. Sjeverna je Hrvatska čekala na hrvatske novine do 1835., do Gajevih Novina horvatzkih – to su ujedno i prve hrvatske jednojezične novine.

Prvi je broj Kraljskoga Dalmatina otisnut 12. srpnja 1806. u nakladi od 500 primjeraka,

¹ Da bi tekst bio pristupačniji čitatelju, pišem suvremenim slovopisom, a ne Stullijevim.

a novine su izlazile do 1810. do kada je izašlo 176 brojeva. Uređivao ih je glavar javne nastave u dalmatinskoj vladi, Bartolomeo Benincasa, a od 1809. Nikola Dominik Budrović. Bile su raspačavane od kvarnerskih otoka do Boke kotorske što svjedoči da je zanimanje za hrvatsku riječ bilo veliko.

Kraljski je Dalmatin donosio prijevode talijanskih tekstova i ti su prijevodi bili izrazito puristični bez obzira na činjenicu što hrvatsko nazivlje nije bilo u to doba izgrađeno pa su prevoditelji češće posezali za novotvorenicama, čak i u tuđica koje su danas udomaćene, primjerice: *accademia* – *mudroskupština*, *concerto* – *skladnoudaranje*, *eloquenza* – *slatkogovor*, *organizzazione* – *složnoredje*, *urgente* – *teškopotriban*, *qualita* – *kakojstvo*...².

Za svoje doba purizam i novotvorenice nisu ništa neobičnoga, nego usuprot – posve su u skladu s leksikografom suvremenikom, Stullijem, ali i u skladu s dotadašnjom leksikografskom tradicijom.

Općenito se smatra da je uloga Kraljskog Dalmatina u pronosjenju i njegovanju hrvatskoga jezika u potalijančenoj Dalmaciji „neosporna za naš narod. On je pune četiri godine izlazio na hrvatskom jeziku i tako davao mogućnosti, da se naš jezik čita ne samo po samostanima i u Kačićevim pjesmama, nego da se po njemu doznaju i svjetski i domaći događaji, da se dakle pokaže kao posve prikladan za svaki dnevni i izražaj i poslovanje.“³

Sanda Ham

² Iscrpan popis vidi u Vinceovim Putovima hrvatskoga književnog jezika, Zagreb, 1990., str. 106.–111. Ovdje su hrvatski primjeri preslovljeni u suvremeni slovoapis.

³ Isto, str. 114.